

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

Stadskärneutveckling och socialt kapital

—

Stadskärneutveckling i småstaden med fokus på det sociala kapitalet

Författare: Ulf Liljankoski
Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp
Vårterminen 2013
Handledare: Jonas Ringström

Abstrakt

Författare: Ulf Liljankoski

Titel: Stads kärneutveckling ur ett sociologiskt och socialkapitalistiskt perspektiv -
Stads kärneutveckling i småstaden

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Handledare: Jonas Ringström

Ämne/Kurs: Sociologiska institutionen, vårterminen 2013

Problem/Bakgrund: Stads kärnornas handel slås ut av externhandel och e-handel. Stads kärnorna i småstäderna töms på folk och butikslokalerna gapar tomma. Kommunerna kämpar för att rädda stads kärnorna. Frågan är vad de vill rädda? Handel, miljö eller det sociala livet? I uppsatsen studeras kommunernas sociala resonemang kring stads kärnan.

Syfte: Syftet med uppsatsen är att undersöka vilka sociala perspektiv som kommunen diskuterar i stads kärneutvecklingen i mindre orter/småstaden. Som ram används det teoretiska begreppet socialt kapital och en utvärdering görs ur ett socialkapitalistiskt perspektiv. Som forskningsmetod används kvalitativa intervjuer riktade till de tjänstemän som ansvarar för stads kärneutvecklingen, samt en dokumentanalys av utredningar och offentliga dokument.

Slutsatser/Resultat: Slutsatsen är att stads kärneutvecklingen i småstaden möter relativt nya utmaningar och kommunerna har inget tydligt arbetssätt för att möta dessa. Det finns även en brist på kunskap om huruvida stads kärnan är viktig och tillför något till de sociala kapitalet på orterna.

Nyckelord: socialt kapital, stads kärneutveckling, centrumutveckling, stads kärnor, centrum, urbansociologi

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1. Mitt intresse för stadskärnan.....	1
1.2. Ett reellt problem?.....	1
1.3. Ekonomiska, ekologiska och sociala problem.....	2
1.4. Syfte & vetenskaplig ansats.....	3
1.5. Frågeställning.....	3
1.5.1. Frågeställningen är:.....	3
1.5.2. Hypoteserna är:.....	4
2. Tidigare forskning.....	4
3. En historisk förståelse av stadskärnan roll i samhället.....	5
3.1. Stadskärnan som handels- och mötesplats.....	5
4. Metod.....	6
4.1. Intervjuer: Tjänstemän i kommunen.....	6
4.2. Offentliga dokument.....	7
4.3. Etik.....	7
4.4. Tolkning av data.....	8
4.5. Val av orter.....	8
4.6. Val av intervjupersoner.....	9
5. Teori.....	9
5.1. Vad är socialt kapital.....	9
5.1.1. Sammanbindande socialt kapital.....	10
5.1.2. Överbryggande socialt kapital.....	10
5.1.3. Generaliserad reciprocitet.....	11
5.1.4. Horisontella nätverk.....	11
5.1.5. Vertikala nätverk.....	12
5.1.6. Medborgarengagemang och medborgaranda.....	12
5.1.7. Förtroende/Tillit.....	12
5.2. Vad kan socialt kapital bidra till?.....	13
5.3. Hur främjar man socialt kapital?.....	14
5.4. Svagheter gällande teorin om socialt kapital.....	15
5.5. Vad kan kommunen göra?.....	15
5.6. Teoretisk begränsning i förhållande till stadskärnutveckling.....	16
5.7. Teoretisk sammanfattning.....	17
6. Analys.....	18
6.1. Dokumentanalys av tidigare utredningar.....	18
6.2. Dokumentanalys av visions- & översiktsplaner.....	19
6.2.1. Dokumentanalys: Kommun 1.....	19
6.2.2. Dokumentanalys: Kommun 2.....	19
6.2.3. Dokumentanalys: Kommun 3.....	20
6.2.4. Sammanfattning av värdeord och mål utifrån de olika dokumenten.....	20
6.3. Intervjuanalys.....	21
6.3.1. En ny problemformulering för kommunerna.....	21
6.3.2. Kommunernas problemformulering kring stadskärnan.....	21
6.3.3. Handel i stadskärnan.....	22
6.3.4. Fysisk utformning.....	22
6.3.5. Aktörer i den framtida stadskärnan.....	23
6.3.6. Stadskärnan som mötesplats.....	23
6.3.7. Sammanfattning av värdeord och mål utifrån intervjuerna.....	24
7. Sammanfattning.....	24
7.1. Svar på de inledande hypoteserna.....	25
7.2. Svar på inledande frågeställningen.....	26
7.3. Reflektioner & begränsningar.....	27
7.4. Framtida studier om stadskärnans sociala roll.....	28
8. Referenslista.....	29

1. Inledning

I media kan vi allt oftare läsa om hur stadskärnorna utarmas. Handeln flyttar antingen ut från stadskärnan eller slås ut av konkurrensen från de externa köpcentrumen och handelsområdena samt postordern/e-handeln. De ekonomiska förutsättningarna för handeln i stadskärnan har förändrats och följderna av detta har lett till en folktom stadskärna. Detta är ett något som påverkar både större och mindre orter. Fokus i den här undersökningen kommer att ligga på stadskärnan i mindre bruks- och industriorter. Jag har valt att kalla orterna för *mindre centralort* då deras gemensamma nämnare är att de är centralorter i en kommun, samt att de har 4 000 till 10 000 invånare i tätorten.

Mindre centralort är en ort med 4 000 till 10 000 invånare, samt är orten huvudort i kommunen (min definition).

Definition av dessa orter har dock varit något problemfylld då begreppen centralort, bruksort, industriort, landsbygdssstad och småstad som jag valt mellan innefattar ett brett urval av orter i olika storlekar samt med olika geografiska och administrativa förutsättningar.

1.1. Mitt intresse för stadskärnan

Jag är själv uppväxt i mindre ort där den lokala handeln i stadskärnan försvunnit och jag har även erfarenhet av att driva en butik i ortens stadskärna. I stadskärnan gapar allt fler butikslokaler tomma och gatorna har tömts på folk. Samtidigt har tillgängligheten till de omkringliggande större städerna och externa köpcentrumen med både sitt bredare tjänste- och varuutbud samt sociala utbud ökat med hjälp av bättre kollektivtrafikförbindelser.

För mig med ett sociologiskt intresse har det, kanske inte helt oväntat, visat sig vara lättare att möta personer som delar mitt sociologiska intresse om jag tar mig till Lund eller Malmö. Det som kanske förvånar mer är att det är lättare för mig att träffa personer från min egen hemort med samma intresse för sociologi om jag åker till de större städerna än på min hemort. Detta förklarar kort hur både jag och andra upplever hemorten. Det finns inga naturliga mötesplatser som skapar möjligheter för oss att träffa eller lära känna nya personer från vår egen ort, utan vi måste ta oss någon annanstans för att göra detta. Vi måste pendla i en till tre timmar för kunna möta personer som delar vårt intresse. Lokala mötesplatser för att utveckla våra talanger eller utbyta kunskap är sällsynta.

Detta är givetvis ett problem som inte uteslutande handlar om stadskärnan. Jag har dock valt att titta på hur man jobbar med att skapa mötesplatser och resonerar kring de sociala värdena i planeringskedet av stadskärnan på dessa orter.

1.2. Ett reellt problem?

Man kan givetvis fråga sig om detta är ett reellt problem? Vad tillför en levande stadskärna? Vilken

form av mötesplats är stadskärnan, vilka former av möten uppmuntrar den till? Behövs en levande stadskärna? Kanske är det bara en vanesak. Kanske har de som bor på orten vant sig vid att det ska vara människor i rörelse i staden och saknar det. Det finns orter som helt saknar "levande stadskärnor". Bl a mindre orter där den lokala handeln, lanthandeln, sedan länge försvunnit. Orter där invånarna under lång tid varit tvungna att ta sig någon annanstans för att möta andra personer eller utföra sina inköp. Hypotetiskt sett kan de umgängesformer som stadskärnan en gång erbjudit invånarna, i egenskap av att vara en mötesplats, ha flyttat till andra platser innanför och utanför orten. Likt handeln som flyttat ut till externa köpcentrum, kan även de sociala mötesplatserna, till exempel, ha flyttat till närliggande städer, utan att de sociala relationerna på orten blivit lidande.

Levande stadskärna = En gemensam nämnare i det som brukar benämnas en "levande stadskärna" är att det är många personer i rörelse i stadskärnan. Ofta kopplas ett rikt utbud av butiker, kaféer och serviceverksamheter samt promenadvänliga stråk i stadskärnan till något som bidrar till att levandegöra platsen.

Döende stadskärna = En gemensam nämnare i det som brukar definieras som en döende stadskärna är folktomma gator och tomma butikslokaler.

1.3. Ekonomiska, ekologiska och sociala problem

Förutsättningarna för den handel som ligger kvar i stadskärnan har förändrats (Öberg 2008) och den traditionella butiken har svårt att konkurrera med externhandel och e-handel. Den traditionella butiksformen i de studerade kommunerna möter en *ekonomiskt utmaning* när kunderna väljer att handla på externa köpcentrum, i konkurrerande stadskärnor eller via postorder/e-handel. Att invånarna måste ta sig från orten med bil eller kollektivtrafik för att utföra sina inköp och ta del av nöje och service ses som ett miljömässigt, *ekologiskt* problem. Men, är den folktomma stadskärnan ett *socialt problem*? Frågan kommer att förbli obesvarad i denna undersökning då jag anser att frågan är för komplex för att kunna besvaras i en sådan här liten undersökning. Jag har däremot valt att titta på hur kommunerna angriper denna fråga. Detta kommer att lägga en grund för kunskapen om hur man kan gå vidare med att utvärdera huruvida stadskärnans har en viktig roll för gynna medborgaranda och gynna socialt kapital på orten, samt hur arbetet med de sociala frågorna och *socialt kapital* kan införlivas i stadskärneutvecklingen.

Begreppet socialt kapital kommer vi att bekanta oss närmare med i teorikapitlet (kapitel 5). Inledningsvis kan det kort beskrivas som ett mått på de *sociala nätverk* som en person har tillgång till samt *förtroende* och gemensamma *normer* som skapar möjligheter för såväl gruppen (samhället) och individen – möjligheter i form av ökad integration, ökade ekonomiska förutsättningar, bättre folkhälsa och ett mer demokratiskt samhälle

Socialt kapital = Förtroende, normer och sociala nätverk.

1.4. Syfte & vetenskaplig ansats

Syftet med uppsatsen är att undersöka vilka sociala perspektiv som kommunen diskuterar i stadskärneutvecklingen i mindre centralorter. Som ram används det teoretiska begreppet socialt kapital och en utvärdering görs ur ett socialkapitalistiskt perspektiv.

Problemformulering jag väljer att arbeta med lyder ”bidrar kommunens stadskärneutvecklingen till att öka det sociala kapitalet på orten”, som vi söker ett svar på. Samtidigt har jag två hypoteser, baserad på diskussioner och nyhetsläsande, som lyder ”stadskärneutvecklingen diskuteras nästan uteslutande ur ett ekonomiskt och ekologiskt perspektiv och de sociala perspektiven har en underordnad roll” men ”problemet med stadskärnan har en historisk förankring”.

För att förtydliga problemformuleringen, kan man uttrycka det som att *arbetets fokus ligger på huruvida kommunen skapar möjligheter som gynnar uppkomsten av socialt kapital när man planerar stadskärnan.*

Man bör begrunda att de sociala aspekterna inte är det enda man diskuterar vid planeringen av stadskärnan. Det är dock de sociala värdena jag har valt att fokusera på. Jag har valt att begränsa undersökningen till att se på stadskärneutvecklingen ur ett socialt, socialt kapitalistiskt perspektiv, inte ur ett ekologiskt eller marknadsperspektiv, samt belysa det ur historiesociologiskt perspektiv.

1.5. Frågeställning

Frågeställningen har både ett *explorativt* och *utvärderande* syfte samt ett *hypotesprövande* syfte. Explorativt då det handlar om att hitta ny information i ett ämne (stadskärneutveckling ur ett socialkapitalistiskt perspektiv) som det inte funnits mycket information om i tidigare studier (tidigare studier har framförallt haft ett marknadsperspektiv). Utvärderande då jag analyserar resultaten ur ett socialkapitalistiskt perspektiv, och hypotesprövande då en hypotes ligger som grund för frågeställningen.

1.5.1. Frågeställningen är:

Huvudfråga:

- Bidrar kommunens stadskärneutvecklingen till att öka det sociala kapitalet på orten?

Underfrågor:

- Arbetar kommunerna med sociala värden under planeringsskedet av stadskärnan?
- Vilka former av möten vill kommunen stimulera med hjälp av stadskärneutvecklingen?
- Anser kommunen att stadskärneutvecklingen kan påverka invånarnas sociala nätverk?
- Anser kommunen att stadskärneutvecklingen kan påverka invånarnas medborgarengagemang?

1.5.2. Hypoteserna är:

- Stads kärneutvecklingen diskuteras nästan uteslutande ur ett ekonomiskt och ekologiskt perspektiv och de sociala perspektiven har en underordnad roll.
- Stads kärnans ses som ett problem i förhållande till sin historiska roll som mötesplats.

2. Tidigare forskning

Tidigare forskning som inriktat sig på stads kärnan och socialt kapital finns det inget överflöd av. Dock finns det en del forskning inriktad på stads kärnan och dess handelsutveckling.

Stora delar av den forskning kring socialt kapital har kretsat kring att *mäta mängden* socialt kapital i ett samhälle. Samt har man jobbat med att söka och utvärdera olika *mätmetoder* för att mäta socialt kapital, med hjälp av olika statistiska angreppssätt. Undersökningarna visar en oenighet och att det inte är helt oproblematiskt att mäta socialt kapital. Se bland annat *Measuring social capital: Towards a theoretically informed measurement framework for researching social capital in family and community life* (Stone 2001), *How to define and measure social capital: the power of the network approach* (Tronca 2011), *Measuring the immeasurable? Operationalising social capital in health research* (Vyncke, Peersman, Maeseneer & Willems 2012) för undersökningar som arbetet med att söka att förstå socialt kapital som ett mätbart värde.

Forskning har även visat på att socialt kapital och sociala nätverk har en koppling såväl självuppskattad fysisk som psykisk hälsa. Se bland annat *Det finlandssvenska sociala kapitalet: fakta och fiktion* (Sundback & Nyqvist 2010), *Socialt kapital och psykisk hälsa* (FHI A2007:5) och *Socialt kapital i Stockholms läns kommuner och Stockholms stads stadsdelar. Ekologiska samband med levnadsvillkor, hälsorisker och ohälsa* (Engström, Järleborg & Hallqvist 2005) för undersökningar som kopplar socialt kapital till folkhälsa.

Att den lokala utvecklingen kan påverkas av socialt kapital och aktiva lokala föreningar pekar utredningar från Arbetslivsinstitutet. Bland annat rapporterna *Socialt kapital och lokal utveckling – en fallstudie av två landsbygdskommuner* (Forsberg, Höckertin & Westlund 2001) och *Socialt kapital i lokalt utvecklingsarbete* (Forsberg, Höckertin & Westlund 2002). I Arbetslivsinstitutets rapporter visar man dock även att negativt socialt kapital, kallat *sammanbindande socialt kapital*, som innefattar ett ”vi och dem”-tänk motverkar en positiv utveckling då ett bra samarbete är svårt att uppnå under dessa förutsättningar (Forsberg, Höckertin & Westlund 2002:22).

Sammanbindande socialt kapital består starka sociala band. Det är exkluderande och skapar ett ”vi och dem”-tänk.

Studien *Social Capital and the Built Environment: The Importance of Walkable Neighborhoods* (Leyden 2003) och *Testing the claims of new urbanism: Local access, pedestrian travel, and neigh-*

boring behaviors (Lund 2003) visar att utformningen av den fysiska miljön kan påverka det de lokala sociala nätverken och det sociala kapitalet – att socialt kapital främjas på platser som är promenadvänliga då detta i sin tur påverkar invånarnas möjlighet att träffa på varandra. Studien är dock begränsad till promenadvänliga miljöer där promenadvänlighet kopplas till *tillgänglighet* och *närhet till handel, service och aktiviteter*.

3. En historisk förståelse av stadskärnan roll i samhället

Det är lätt att stirra sig blind på den roll stadskärnan spelat i samhället de senaste åren och de senaste decennierna. En roll som kan tänkas bli föremål för dagens föreställning om vad stadskärnan ska innehålla och vad den spelar för roll för invånarna. Den finns alltså en risk att de problem vi formulerar är bundna till ett traditionellt och förhärskande tankesätt. I detta kapitel redogör jag i huvuddrag hur stadskärnan förändrats från 1800-talet och framåt. De böcker som spelat en central roll är *Handelsplats, shopping, stadsliv* av Bosse Bergman (2003) och *Svensk Stad* av Gregor Paulsson (1950). Givetvis hade jag kunnat gå längre bak i historien, men det hade inte tillfört mer till förståelsen gällande att föreställningen om stadskärnans funktion är historiskt förankrad.

3.1. Stadskärnan som handels- och mötesplats

Enligt stadshistorikern Bosse Bergman har försäljningsformernas historiska förändring (t ex från kringdrivande handel och torgmarknader till butiksetableringar) varit en faktor som påverkat stadskärnans förändring och stadslivet (Bergman 2003:8, 49). Idag ser vi fortsättningen på denna förändring där handeln flyttar ut till externa köpcentrum, externa handelsområden samt bedrivs handel via den växande postorden/e-handeln. Handel har inte längre ett behov av att ligga lokalt placerat i ortens centrum när invånarna med hjälp av bilar, goda kollektivtrafikförbindelser samt en allt snabbare och mer välsorterad postorder och e-handel fyller såväl vår *behovskonsumtion* (även kallat asketisk konsumtion – konsumtion som tillgodoser våra behov) som *lyx- och skräpkonsumtion* (även kallat hedonistisk konsumtion – konsumtion utöver våra behov).

Asketisk konsumtion =
Konsumtion som tillgodoser våra basbehov. T ex mat och baskläder. Den är nyttoinriktad.

Hedonistisk konsumtion =
Konsumtion utöver våra basbehov. T ex en guldlocka eller en ny iPhone enbart för att den är röd. Det är shopping för njutning och nöjes skull.

Tittar vi tillbaka på de svenska städerna på mitten av 1800-talet hade handeln ännu inte blivit en del av upplevelsen av gatumiljön. Staden var enligt Bergman, "till sitt yttre och beträffande gatumiljön ännu inte /.../ märkt av handeln" (2003:14), detta är något man ser på fotografier från 1870- och 1880-talet (Bergman 2003:29). Den handel som lockade folk till orten var framförallt tillfälliga marknader (Bergman 2003:8). En viss form av mötesplats för att

manifestera en borgerlig agenda etablerade sig dock i slutet på 1800-talet (Bergman 2003:22-23). Samtidigt sågs handeln mer ”som en snyltgäst att hålla i schack”, något som störde det promenadliv som borgerligheten ägnade sig åt (Bergman 2003:33).

Historiskt sett har stadens fysiska utformning inte heller axlat något större ansvar för att tillföra staden levande gator och mötesplatser. Istället samlades man i naturnära områden t ex parker, ångar eller strandområden (Bergman 2003:15, 47).

Handelns betydelse för stadslivet under förindustriella epoken var för många stadsbor nästan uteslutande förknippad med /.../ köp- och folkfester. Det var de, inte stadens vardag, som gav människorna en upplevelse av samhällets mångfald... (Bergman 2003:19)

Först runt 1890-talet började skyltfönsterna göra intåg i staden och bli en del av stadsupplevelsen (Bergman 2003:41) Runt 1920-talet började man tala om och definiera stadscentrum och citybildning (Bergman 2003:66-72). Under 1950-talet då välfärden, inkomsterna och den privata fritiden i Sverige ökade blev stadskärnan med sin handel en plats dit allt fler människor sökte sig (Bergman 2003:170-171). Bergman pekar alltså på att handeln spelat en viktig roll för att göra stadskärnan folkligare (2003:75).

4. Metod

I detta kapitel kommer jag att berätta om metoderna jag använt mig av för att samla in data till undersökningen, vilket dels har bestått av intervjuer, dels av utredningar och offentliga dokument.

4.1. Intervjuer: Tjänstemän i kommunen

Då det varit svårt att hitta tidigare undersökningar som inriktat sig på analyser av *stadskärnan i mindre centralorter*, samt att de offentliga dokumentet (kommunala översiktsplaner och visionsdokument) knappt talade om utvecklingen av stadskärnan, valde jag att intervjua de tjänstemän som har ansvar för stadskärneutvecklingen på de olika orterna. Intervjuer lämpar sig väl till att skapa en grundförståelse för nya forskningsfält (Alasuutari 1995:144). Intervjuerna har haft ett *explorativt* och *hypotesprövande* syfte.

Intervjuerna kan beskrivas som *halvstrukturerad tema-/faktaintervju*. En halvstrukturerad intervju innebär att man har frågor som styr och skapar en röd tråd genom intervjuprocessen men med stora möjligheter att ställa andra frågor än de som finns med i intervjuguiden för att på så sätt följa upp nya aspekter som framkommer under intervjun (Kvale & Brinkman 2009:146). En temaintervju innehåller frågor som utgår från ett visst ämne – i detta fall de sociala värden som diskuteras vid planeringen av stadskärnan (Kvale & Brinkman 2009:46). Faktaintervju innebär att det handlar om en intervju som inte fokuserar på intervjupersonernas egna åsikter, utan på att samla in fakta (Kvale & Brinkman 2009:167). Fakta i detta fall innebär med andra ord hur kommunen på tjänste-

mannanivå jobbar och resonerar kring planeringen av stadskärnan med fokus på de sociala värdena.

Även om man undersöker offentliga frågor och intervjuar tjänstemän måste man vara medveten om att det under intervjun även kan komma svar som är knutna till individen/intervjupersonen. Svaren kan därför inte helt tas som given offentlig fakta.

Inför intervjuerna användes en intervjuguide (se bilaga 1) för att hålla den röda tråden i intervjun och ha något att falla tillbaka på de gånger som intervjun resulterat i en diskussion om angränsande ämnen.

Inledningsvis pratade jag inte mycket om vilket tema undersökningen hade, utan lät intervjufrågorna arbeta åt mig. Anledningen till att jag valde att inte direkt berätta om mitt fokus på sociala frågor var en rädsla för att svaren skulle kunna påverkas och dölja eventuell frånvaron (Alasuutari 1995:54) i kommunens arbete kring sociala frågor under planeringen av stadskärnan. De visade sig dock jag fick rikare svar så fort jag förtydliga att det var de sociala frågorna som jag var intresserad av och inte enbart den fysiska planeringen.

Något som kan uppkomma under intervjuer, vilket de jag intervjuade uttryckte, var en förändring i hur man kunde förhålla sig till de sociala aspekterna kring utvecklingen av stadskärnan (Kvale & Brinkman 2009:47). Det blev inte bara en kunskapsinhämtande och reflektionsprocess för mig, utan även de intervjuade uttryckte att jag tog upp intressanta aspekter under intervjuerna.

4.2. Offentliga dokument

Som en del av undersökningen studerades även de offentliga dokument som behandlar stadskärnutveckling. Dels bestod dessa dokument av styr- och visionsdokument som var kopplade till stadskärnan, dels av detalj- och översiktsplaner för kommunerna. Samt studerades offentliga utredningar och dokument från bl a Boverket och Trafikverket (tidigare Vägverket) som används som vägledning vid stadskärnutveckling.

4.3. Etik

Vid intervjuer bör man även begrunda de etiska aspekterna huruvida man ska ange namn och erbjuda anonymitet. I denna undersökning har jag enbart intervjuat tjänstemän inom den kommunala offentliga förvaltningen. Frågorna som ställts har ej varit av privat art, men under intervjuerna har ändå diskussioner om privata ställningstaganden och planer kommit fram. De privata aspekterna har jag valt att utelämna ur analysen. Jag har fokusera arbetet och analysen kring den data som pekar på hur kommunerna arbetar med stadskärnutveckling, då det är denna fakta som jag varit intresserad av att samla in.

Innan intervjuerna utfördes informerades de inblandade, dels per telefon, dels per e-post om in-

tervjuns huvuddrag (stadskärneutveckling på mindre orter ur ett sociologiskt perspektiv). Intervjupersonerna uttryckte både före och efter intervjun ett positivt intresse för undersökningen.

Studiet av offentliga dokument är något som inte innebär några större etiska frågor då detta är dokument som kommunerna tillhandahåller till allmänheten. Dock har jag arbetet med att inte direkt återge vilka kommuners dokument jag använt mig av då dessa kommuner är så pass små och enbart har ett par få anställda på stadsplaneringskontoret, vilket skulle kunna påverka den anonymiteten som intervjupersonerna erbjudits.

Offentliga dokument kan vara av stort värde när man studerar samhället, dock bör man alltid beakta att även dessa är formade utifrån samhällsnormer och politiska mål. Därför är det också av vikt att studera dessa kritiskt när man söker efter vilka värden som styr samhällsutvecklingen (Cloke 2004:61).

4.4. Tolkning av data

Den insamlade datan kommer att tolkas ur ett teoretiskt perspektiv, ett socialkapitalistiskt perspektiv. I teorikapitlet (kapitel 5) kommer jag att förklara den socialkapitalistiska teorin och dess tillämpning på området mer ingående.

4.5. Val av orter

Begränsningen gjordes framförallt utifrån min tidigare kunskap om de utvalda orterna. Orterna hade tidigare fört diskussioner och uttryckt, eller visat på problem, med livet och handeln i stadskärnan, bl a i offentliga dokument, men även i nyhetsmedia. Som grund för urvalet låg även information som jag fått från boende på orterna, vilka uttryckt att deras stadskärna var ”död” eller var döende, samt att det ”inte längre fanns något att göra” på orten.

Vi behöver även en definition på vilka orter jag valt att titta på. Självt har jag ofta kallat dessa orter småstäder eller landsortsstäder, men efter en del efterforskning är dessa begrepp att för diffusa. För enkelhetens skull kommer jag istället att använda mig av begreppet *mindre centralort* då deras gemensamma nämnare är att de är centralorter i en kommun samt att invånare i tätorten ligger mellan 4 000 och 10 000 invånare.

De gemensamma nämnare är:

- *Centralort* - Samtliga orter är centralorter i sin kommun. Det är ofta i centralorten som man anser att det finns ett problem med stadskärnan.
- *Antal kommuninvånare* – Samtliga orter är kommuner med mindre än 20 000 invånare.
- *Antalet tätortsinvånare* – Samtliga orter är en tätort med färre än 10 000 invånare, men fler än 4000 invånare (något som definieras som ”*mindre centra*” [Region Skåne 2011:30]).

- *Järnvägsförbindelse* – Samtliga orter har en aktiv järnvägsstation. Detta påverkar möjligheten för invånarna att enkelt ta sig till och från orten.
- *Bruks-/Industriorter* – Samtliga orter har haft en tydlig prägel av bruks- och industriort. Den huvudsakliga näringen har under lång tid utgjorts av en eller flera större industrier på orten.

4.6. Val av intervjupersoner

För att hitta intervjupersoner ringde jag upp kommunerna och sökte kontakt med den som var mest insatt och ansvarade för stadskärneutvecklingen i kommunen.

5. Teori

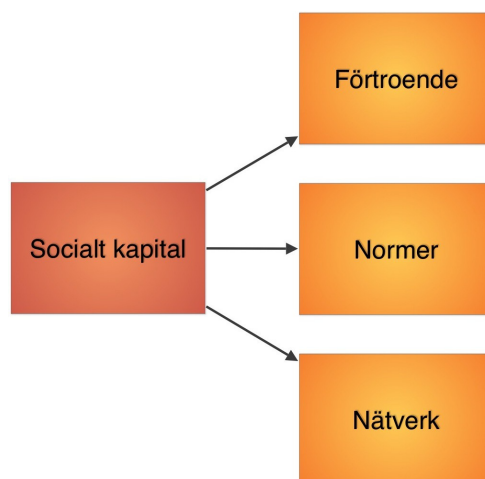
I det här kapitlet kommer jag att diskutera arbetets teoretiska ramar. Jag kommer att förklara vad socialt kapital är och hur detta i sin tur påverkar individen och samhället, samt hur detta kan användas i planeringen av stadskärnan.

5.1. Vad är socialt kapital

Socialt kapital är ett begrepp som flera teoretiker befattat sig med. De tre teoretiker som haft en stark roll i att befästa begreppet inom dagens samhällsforskning är sociologen Pierre Bourdieu, sociologen James Coleman och statsvetaren Robert D. Putnam. Hos de olika teoretikerna innefattar begreppet de *sociala nätverk* som en person har tillgång till (Stone 2011). I Putnams begrepp *socialt kapital*, vilket kommer att vara den centrala teorin i detta arbete, ingår även *förtroende* och *normer*.

Efter flera år, från 1970-talet till 1990-talet, av studier av den demokratiska utvecklingen i Italien visade Putnam och hans medarbetare i sin bok *Making democracy work : civic traditions in modern Italy* (1993) (i svensk översättning *Den fungerande demokratin: medborgarandans rötter i Italien* [2011]) hur det sociala kapitalet och medborgarengagemang bidrog till ekonomiskt tillväxt.

Vidare forskning har sedan visat på att ett högre socialt kapital bidrar till samhället på många andra sätt, t ex ökad integration, välfungerande demokrati, ekonomisk tillväxt, lägre brottslighet, bättre folkhälsa mm (se tabell A på sidan 17 för ytterligare information om vad socialt kapital kan bidra till).

Illustration 1: Socialt kapital karaktäriseras av ömsesidigt förtroende, gemensamma normer och sociala nätverk. Ett högt socialt kapital återspeglas i hur stor tillit/förtroende medborgare har för varandra, att man har gemensamma normer och värderingar, samt ett rikt socialt nätverk.

Sociologen Wendy Stone (2001) påpekar att många forskare använder socialt kapital som ett begrepp som omfattar de resurser av kollektivt handlande som resulterar i *ekonomisk välbefinnande, demokrati* och möjligheter för individen att förvärva *humankapital* (Stone 2001). Med humankapital menas de ickefysiska kunskaper som en individ besitter (Putnam 2006:18). Humankapital kan bestå av utbildning, kunskaper, färdigheter, talanger och erfarenheter. Det sociala kapitalet möjliggör förvärv av ytterligare humankapital genom de nätverk man har tillgång till (t ex skola eller intresseföreningar). Socialt kapital och tillgång till nätverk kan även öka värdet på humankapitalet (t ex kan skådespelartalang vara mer värt i mötet med andra individer och grupper som uppskattar skådespeleri än bland individer som intresserar sig för matematik).

Humankapital består av den utbildning, kunskaper, färdigheter, talanger och erfarenheter som en individ besitter.

Vi ska nu fördjupa oss i några av de begrepp som Putnam använder sig av i teorin om socialt kapital.

5.1.1. Sammanbindande socialt kapital

Putnam skiljer även på *sammanbindande socialt kapital* och *överbryggande socialt kapital* (Putnam 2006:22-23).

Det *sammanbindande sociala kapitalet* har sin plats i homogena grupper och är en form av *exkluderande* socialt kapital, andra grupper och individer exkluderas. Ett "vi och dem"-förhållande upprätthålls men inom gruppen finns det en stark sammanhållning tack vare det sammanbindande sociala kapitalet. Exempel på detta är grupper som är slutna och riktar sig till personer med t ex en viss religiös uppfattning, en viss inkomstnivå. Grupper som enbart välkomnar sina gelikar. Individerna inom dessa grupper hyser ofta en högre grad av förtroende för varandra..

Sammanbindande socialt kapital består av *starka band* mellan individer. Denna form av socialt kapital löper risken att gå över till att bli ett negativt socialt kapital då det är exkluderande och med andra ord kan leda till att individer och grupper stängs ute och därmed försvårar samarbeten mellan olika grupper och individer. Detta bidrar alltså inte till ökad integration, tillit, förtroende, medborgaranda eller demokrati (Sundback & Nyqvist 2010:20). Det är dock viktigt att förstå att sammanbindande kapital inte enbart är skadligt. Putnam förtydligar genom att säga att:

Starka band med förtrogna vänner garanterar kanske besök när man är sjuk, men svaga band med ytligt bekanta är bättre när man söker jobb. (Putnam 2006:383)

5.1.2. Överbryggande socialt kapital

Det *överbryggande sociala kapitalet* har sin plats i heterogena grupper och är en form av *inkluderande*

rande socialt kapital. Banden mellan individerna är *svaga*, men å andra sidan öppnar dessa band möjligheter för individen att lära känna andra individer med annan bakgrund och andra kunskaper. Sundback & Nyqvist (2010:19) påpekar att detta ”främjar uppkomsten av gemensamma normer och värderingar och underlättar möten mellan personer med olika social och etnisk bakgrund”.

Överbryggande socialt kapital består av svaga sociala band. Det är inkluderande och skapar möjligheter för individen att lära känna andra personer med annan bakgrund och andra kunskaper.

Överbryggande sociala kapital består av *svaga band* mellan individerna.

I arbetet kommer jag att fokusera på det som kallas *överbryggande socialt kapital*. Alltså de svaga banden, de som påverkar individens möjlighet att skapa ett bredare och mer *heterogent socialt nätverk* och därmed bidrar till ökad integration och demokrati (Putnam 2006:377)

5.1.3. Generaliserad reciprocitet

Generaliserad reciprocitet uppstår i nätverk med gemensamma normer och där det finns ett *positivt socialt kapital* (inkluderande sociala nätverk). Generaliserad reciprocitet innebär att när man hjälper en annan individ kan man utgå ifrån att denna individen eller någon annan kommer att återgälda detta genom att själv hjälpa till vid ett annat tillfälle (Putnam 2006:141). Man känner tillit till att individen kommer att återgälda tjänsten.

Enligt Putnam skapar generaliserad reciprocitet stort socialt kapital och skapar ett samhälle där allt fler individer vågar samarbeta med varandra (Putnam 2011:193-194,205). Detta påverkar i sin tur möjligheter för ekonomisk tillväxt då såväl kommun som företag och invånare litar på varandra, vilket skapar en god grund för samarbeten och möjligheten att lösa gemensamma problem tillsammans.

5.1.4. Horisontella nätverk

Putnam delar upp våra sociala nätverk i *horisontella nätverk* och *vertikala nätverk*.

De horisontella nätverken består av relationer mellan individer och grupper som hyser *ömsesidigt förtroende* för varandra och där alla är *jämlikar*. Denna form av nätverkande uppmuntrar till medborgarengagemang och samarbete mellan olika grupper och individer. *Detta är den form av nätverk som är en av grundförutsättningarna för att bygga positivt socialt kapital* (Putnam 2011:195).

Illustration 2: Exempel på horisontella nätverk. Individer och grupper kommunicerar direkt med varandra. Socialt kapital frodas när individer och grupper kommunicerar direkt med varandra. Inom socialkapitalistisk teori bygger denna form kommunikation upp ett tillit och förtroende mellan individerna, vilket skapar förutsättningar för att kunna lösa kollektiva problem gemensamt.

5.1.5. Vertikala nätverk

De vertikala nätverken består av en hierarkisk ordning. Systemet är ojämlikt då man förlitar sig på auktoriteter. Man följer auktoriteternas anvisningar och vänder sig till dem för att lösa sina problem. Denna form av nätverk uppmuntrar inte till samarbete mellan olika grupper och individer, då det förtroendet och tilliten individer emellan är svagt (Putnam 2011:160-161).

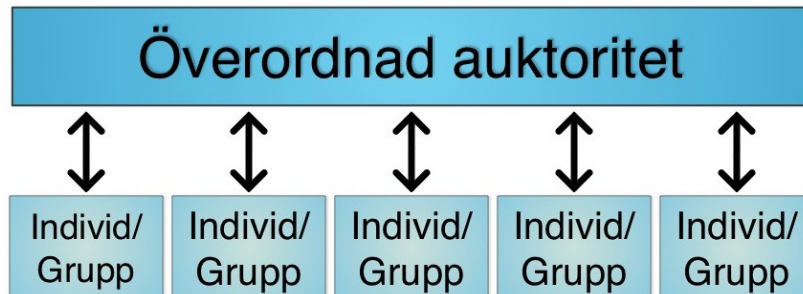

Illustration 3: Exempel på vertikala nätverk. Individer och grupper kommunicerar inte med varandra utan förlitar sig på att någon överordnad ska lösa samhällsproblem.

5.1.6. Medborgarengagemang och medborgaranda

Medborgarengagemang/Medborgerligt engagemang innebär ”ett aktivt deltagande i offentliga angelägenheter” (Putnam 2011:102). Detta innefattar valdeltagande, deltagande i föreningslivet och nyhetsbevakning (2011:106-109). Putnam talar till början om tidningsläsare, inte nyhetsbevakning. Detta bör även innefatta nyhetsbevakning på bl a TV och Internet mm. Han nyanserar begreppet med att säga att det handlar om att ”medborgarna intresserar sig för samhällets angelägenheter” (2011:119).

Medborgaranda innefattar *jämlikhet* och *engagemang* (Putnam 2011:120). Medborgarandan kan därför sägas var det som skapas av *medborgarengagemang* och *horisontella nätverk*. Den data som Putnam samlat in pekar på att det i samhällen med medborgaranda hela tiden skapas nya föreningar och att medborgarengagemanget sprider sig (2011:205). Enligt Putnam är föreningslivets utbredning ”[e]n viktig indikator på medborgarnas samhällsengagemang” (2011:106).

Föreningslivet och dess möjlighet att nå ut till invånarna kan därför vara en viktig aspekt att diskutera i samhällsplaneringen och i denna undersökning kommer det att kopplas till hur man diskuterar föreningarnas roll i stadskärneutvecklingen.

5.1.7. Förtroende/Tillit

Förtroende är enligt Putnam ”en avgörande komponent i det sociala kapitalet” (2011:191). Förtroende och tillit utvecklas i de horisontella nätverken, mötena, mellan olika individer och grupper. De horisontella nätverken spelar därför en viktig roll för att förtroende och tillit ska uppstå i ett samhälle. Det är därför av intresse att titta på hur kommunerna resonerar kring att skapa mötesplaster

som möjliggör möten i stadskärnutvecklingen. Möten som i sin tur kan bidra till större horisontella nätverk och därmed ett ökat socialt kapital.

5.2. Vad kan socialt kapital bidra till?

Teoretiskt sett, ur det socialkapitalistiska perspektivet, innebär en hög grad av socialt kapital att olika individer/grupper känner ett ömsesidigt förtroende/tillit för varandra. För att detta förtroendet ska kunna etableras krävs det att man följer gemensamma normer. Följer de flesta individerna/grupperna i ett samhälle de gemensamma normerna bidrar detta till ett ökat förtroende mellan individer/grupperna. Detta bidrar i sin tur till möjligheten att bygga upp ett positivt socialt nätverk och band mellan olika individer och grupper (Putnam 2006; 2011).

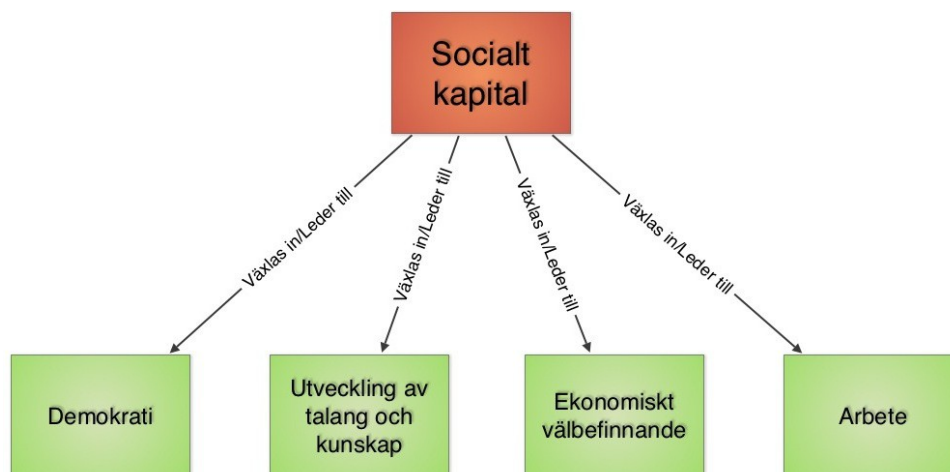
Socialt kapital påverkar både individen och samhället. Det individen kan få ut av tillgången till ett högt socialt kapital är möjligheten att hitta eller skapa arbetstillfällen, bättre hälsa, ökad kunskap och tillgång till utbildning (Putnam 2006:303-305; Sundback & Nyqvist 2010:14). Detta påverkar i sin tur individens ekonomiska förutsättningar (Putnam 2011:190). Uttryckt i Bourdieus ordalag kan man säga att det sociala kapitalet kan växlas in mot andra former av kapital, t ex ekonomiskt kapital, utbildningskapital, kulturellt kapital mm (Bourdieu 1999:90-92,136). Putnam säger själv att kärnan i det sociala kapitalet är *de sociala nätverken*. De sociala nätverken har visat sig öka både grupperns och individens produktivitet (Putnam 2006:18).

Utbredd *medborgaranda*, vilket innefattar *jämlikhet* och *engagemang*, är också ett typiskt tecken på att ett samhälle har ett högt socialt kapital (Putnam 2011:120). På lokal nivå skapar dessa sociala nätverk möten mellan dem som påverkas av den lokala politiken, vilket i sin tur skapar *större utrymme och möjligheter för invånarna att förstå varandra* och hitta gemensamma lösningar och mål på gemensamma problem. Förtroendet och tilliten som uppstår i de sociala nätverken har visat sig ha en positivt påverkan på den ekonomiska tillväxten i samhället (Putnam 2011).

Studier i Finland har pekat på att ökad självskattad hälsa och högre socialt kapital har ett positivt samband där den självskattade hälsan ökar då det sociala kapitalet ökar (Sundback & Nyqvist 2010:95). Dock är det otydligt om det är högt socialt kapital som påverkar hälsan, eller om det är en god hälsa som påverkar det sociala kapitalet.

Socialt kapital skapar även en känsla av tillhörighet (Kitchen , Williams & Simone 2012:216).

Illustration 4: Exempel på vad socialt kapital kan leda till enligt Putnam: Ökade demokrati, ökad möjlighet att utveckla sina talanger och kunskaper, ekonomiskt välbefinnande och möjlighet till att hitta nya arbetstillfällen genom det sociala nätverket. Förklarar i teoretiska termer kan man säga att man växlar in socialt kapital till andra kapitalarter; t ex ekonomiskt kapital, human kapital mm.

5.3. Hur främjar man socialt kapital?

För att förstå hur frågeställningen gällande hur man jobbar med utvecklingen av stadskärnor och kunna se huruvida detta arbetet kan främja socialt kapital, måste vi även ha ett ramverk för vilka satsningar som kan leda till ökat socialt kapital.

Putnam påpekar att ett aktivt föreningsliv samt ett deltagande i medborgerliga aktiviteter och organisationer skapar social sammanhållning (Sundback & Nyqvist 2010:16). Även sociologen Mikael Stigendal påpekar att föreningar är ”viktiga för att erbjuda sociala kontakter, ge information, skapa identitet, skapa samhörighet” (Stigendal 2007:156).

I sin bok *Den ensamme bowlaren* tar Putnam (2006) upp fem olika nätverk som påverkar det medborgerligt engagemanget och därmed påverkar det sociala kapitalet. De olika kategorierna är: Deltagande i *politik*, deltagande i *föreningar*, deltagande i *religiösa sammanhang*, *arbetsplatsen* samt vardagens *informella mötesplatser*, som ger upphov till *informella sociala band*.

Det sistnämnda, informella sociala band kan kräva en ytterligare förtydligande:

De informella kontakterna som vi tar upp är vida mer frekvent – man tar en drink tillsammans efter arbetet eller en kopp kaffe med stamgästerna på matstället, spelar poker på tisdagskvällarna, skvallrar med närmsta grannen, tittar på TV med några vänner, grillar korv en varm sommarkväll, går med i en läsecirkel i bokhandeln, nickar åt en annan joggare som avverkar samma runda varje dag. (Putnam 2006:97)

Här ser vi att det lokala sociala kapitalet på orten kan främjas genom att skapa mötesplatser där man kan befinna sig en längre stund. Samt kan socialt kapital gynnas av platser där invånarna träffar på varandra om än bara hastigt. Att minimera social isolering genom att skapa mötesplatser lokalt kan alltså tänkas bidra till att öka det sociala kapitalet på orten.

5.4. Svagheter gällande teorin om socialt kapital

En av de största svagheterna med socialt kapital är att veta vad som kommer först. Vi får ett ”hönan eller ägget”-resonemang. Stone (2001) pekar på att många av de mätinstrument som används idag faktiskt mäter sociala kapitalet, men att det kan vara svårt att skilja på *prediktorer* för socialt kapital och *resultaten* av socialt kapital. Ofta hamnar man i en cirkelresonemang där till ex ett rikt föreningsliv skapar socialt kapital och att socialt kapital i sin tur skapar ett rikare föreningsliv.

Vill man bidra till att skapa förutsättningar för integration och demokrati är det också viktigt att titta på vilken form av socialt kapital man främjar. Som tidigare nämnt talar Putnam om sammanbindande socialt kapital och överbryggande socialt kapital. Där det förstnämnda består av homogena och exkluderande grupper och det senare består av heterogena och inkluderande grupper. En hög andel *sammanbindande socialt kapital* som exkluderar andra grupper och individer kan alltså skada demokrati och integration och gynnar enbart de som är accepterade inom gruppen (Putnam 2006:382-383). För att socialt kapital ska gynna samhället och öka förtroendet och tilliten mellan individer och grupper är det alltså viktigt att reflektera över vilken form av socialt kapital som gynnas av olika utvecklingsprojekt.

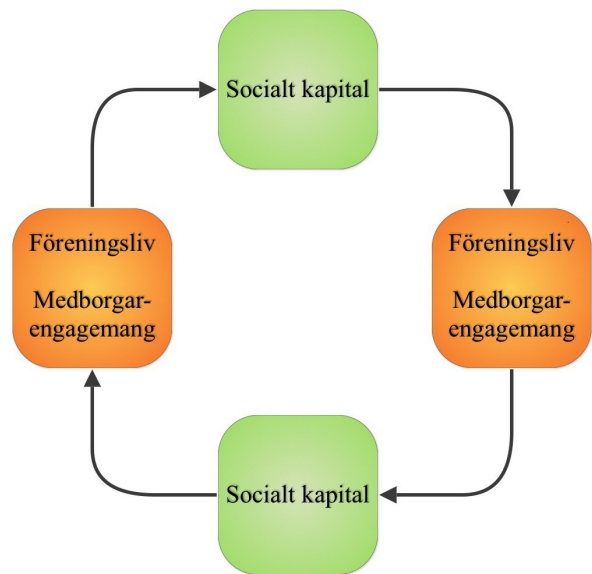

Illustration 5: Ett cirkelresonemang – Socialt kapital leder till medborgarengagemang, medborgarengagemang leder till socialt kapital osv. Vad som kommer först kan vara svårt att avgöra.

5.5. Vad kan kommunen göra?

Utifrån dessa teoretiska ramar har jag valt att fokusera på är hur kommunen jobbar med att skapa *informella mötesplatser* och *skapa möjligheter för föreningar* där de sociala nätverken har möjlighet att växa. De informella platserna är de platser där vi möter andra personer, antingen nära vänner och bekanta, men även andra invånare som vi möter när vi är ute och promenerar eller är ute på en inköpsrunda. Föreningar är några av de aktiva nätverk som finns på en ort och kan påverka det sociala kapitalet. Frågan är alltså om och hur kommunen jobbar med att etablera dessa mötesplatser som kan ge upphov till sociala nätverk och därmed bidra till att öka det sociala kapitalet.

Informella mötesplatser är platser som skapar möjligheter att möta andra personer i vardagen. Informella mötesplatser kan vara bänkar, promenadslingor, parker etc, men även en krog, butik eller kollektivtrafikbussen.

5.6. Teoretisk begränsning i förhållande till stadskärneutveckling

Jag kommer att begränsa min teoretiska ansats att titta på hur kommunen resonerar kring att skapa *möjligheter för föreningar och informella mötesplatser*. Frågor om sociala värden, mötesplatser och föreningsliv i stadskärneutvecklingen har legat till grund för intervjuerna och analysen av den insamlade datan. Jag har även fokuserat på hur kommunerna kopplar stadskärneutvecklingen till det främjandet av sociala nätverk och socialt kapital.

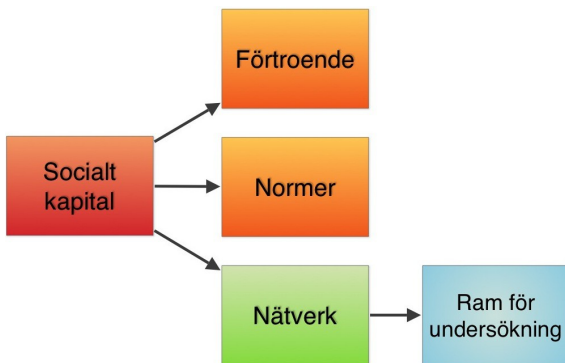

Illustration 6: Socialt kapital består av förtroende/tillit, gemensamma normer och sociala nätverk. Bilden illustrerar den begränsning jag valt för detta arbete. Det jag valt att fokusera på är de sociala nätverken. Denna avgränsning har i sin tur legat till grund för mina inledande frågeställningar.

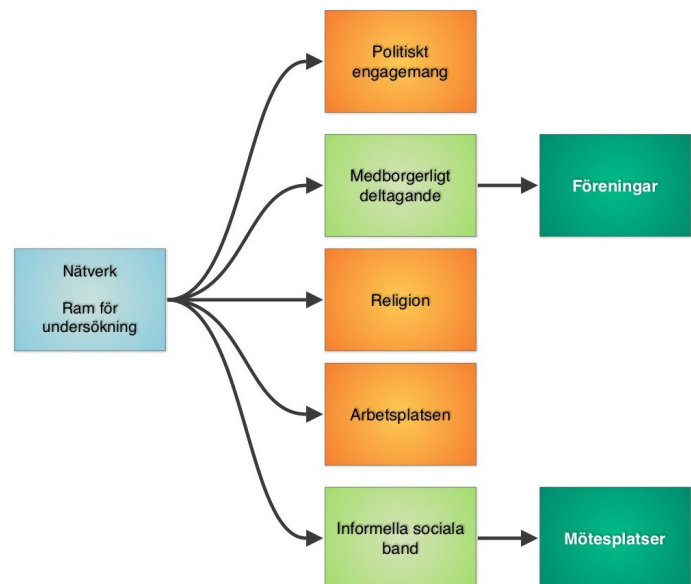

Illustration 7: Sociala nätverk delas utifrån Putnams (2006) teori upp i politiska nätverk, medborgerligt deltagande utanför politiska nätverk (t ex föreningar), religiösa organisationer, arbetsplatsen och informella sociala band (t ex vänner och bekanta, men även övriga personer som vi möter när vår vardag). Jag har valt att fokusera på hur kommunen arbetar med föreningar som kan gynna medborgerligt deltagande och mötesplatser som kan gynna informella sociala band i sin stadskärneutveckling – två faktorer teoretiskt sätt kan påverka det sociala kapitalet på orten.

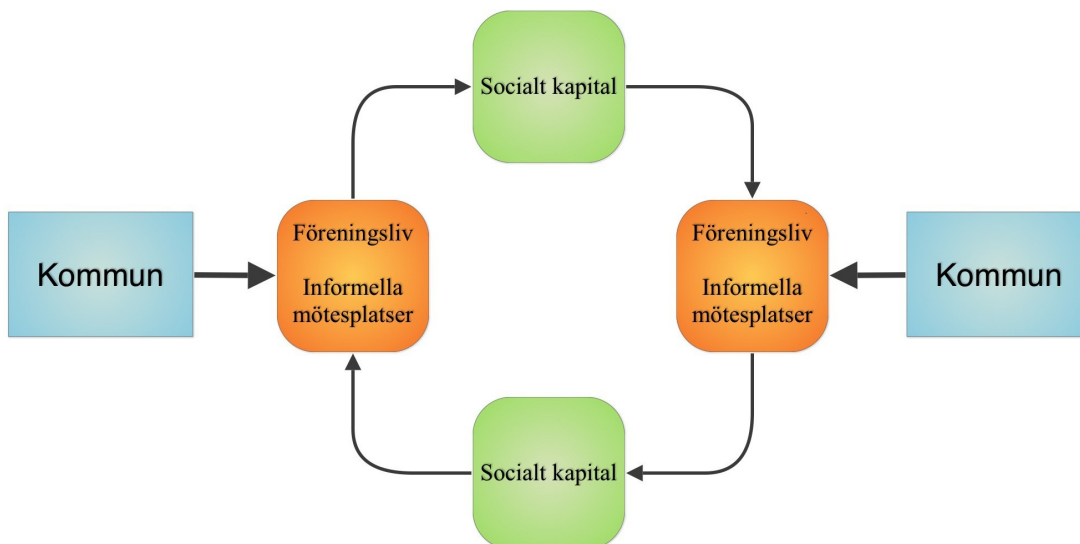

Illustration 8: Kommunen kan tänkas ha möjligheter att påverka det sociala kapitalet genom att främja föreningsliv och informella mötesplatser. Jag frågar mig hur kommunen jobbar med att främja informella mötesplatser och föreningar i stadskärnan. Arbetar de med att utveckla föreningsliv och informella mötesplatser i stadskärnan? Arbetar de på något sätt som kan gynna det sociala kapitalet?

5.7. Teoretisk sammanfattning

Det här handlar socialt kapital om	Socialt kapital innefattar	Socialt kapital leder till
Att koppla ihop individer och grupper i sociala nätverk där man känner tillit och förtroende för varandra och samhällets institutioner.	<ul style="list-style-type: none"> - Sociala nätverk - Förtroende/Tillit - Gemensamma normer 	<ul style="list-style-type: none"> - Ökat förtroende/tillit - Främjar gemensamma normer och värderingar - Ökar integration - Känsla av tillhörighet - Främjar en välfungerande demokrati - Bättre förutsättningar för att lösa gemensamma problem - Bättre förutsättningar att lyckas med skolan - Plattformer för tillgång till kunskap och utveckla talanger - Trygga och trivsamma områden - Lägre brottslighet - Ökad ekonomiskt välbefinnande - Bättre ekonomiska förutsättningar både för individ och företag - Ekonomisk tillväxt - Möjlighet till att hitta nya arbetstillfällen genom det sociala nätverket. - Bättre folkhälsa - Bättre fysisk hälsa - Bättre psykisk hälsa

Tabell A: Sammanfattning av begreppet socialt kapital.

6. Analys

Analysen är uppdelad i två delar. I den första delen analyserar jag utredningen *Stadskärnehandbok för morgondagen: om konsten att utveckla attraktiva stadskärnor* (Öberg 2008) samt de visionsdokument och översiktsplaner som kommunerna använder sig av i stadskärneutvecklingen.

I den andra delen analyserar jag de intervjuer som varit riktade till tjänstemännen som haft ansvaret för stadskärneutvecklingen i de tre kommunerna.

Den insamlade datan analyseras ur ett socialkapitalistiskt perspektiv. I fokus ligger de ämnen som frågeställningen och teorin ligger till grund för: social värden, sociala nätverk, socialt kapital, föreningsliv och informella mötesplatser.

6.1. Dokumentanalys av tidigare utredningar

I boken *Stadskärnehandbok för morgondagen: om konsten att utveckla attraktiva stadskärnor* (Öberg 2008) som tagits fram i samarbete mellan intresseorganisationen Sveriges kommuner och landsting, intresseorganisationerna Fastighetsägarna och Fastighetsbranschens utvecklingsforum, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet och konsultföretaget Centrumutveckling, får vi redan i förorden förklarar för oss att stadskärnan idag har ”förlorat marknadsandelar och besökare till detaljhandeln i olika typer av köpcentrum och externa handelsområden utanför city”. Vi får även veta att fastighetsvärdet sjunker och att ”avkastningen från fastigheterna i city blir sämre”. Det minskade antalet besökare i city sägs även påverka ”andra tjänster och serviceverksamheter i centrum” (Öberg 2008:1).

Man får inte glömma bort att stadskärnan spelar många roller, där handeln är den viktigaste men inte enda framgångsfaktorn. (Öberg 2008:31)

Detta ger oss en fingervisning gällande hur den förhärskande problemformuleringen kring stadskärnan idag ser ut. Samtidigt diskuterar man ofta den fysiska gestaltningen av stadskärnan som en viktig del i att skapa ett fysiskt attraktivt område:

Stadskärnans ges en roll på grund av sin storlek och placering i handelsstrukturen. Utifrån denna roll gäller det att utveckla stadskärnan.” (Öberg 2008:34)

Alla stadskärnor behöver starka destinationer – ankare – som kan attrahera kunder av egen kraft. Ankare ska därför användas och placeras på ett sådant sätt att de styr kundflöden och därigenom får hela centrum att leva. Torg och parker är exempel på viktiga ankare i många städer. (Öberg 2008:42)

Vi får en vink om att handeln anses vara en viktig del för stadskärnan och en vag antydning om att det i sin tur påverkar andra verksamheter. Samtidigt diskuteras den fysiska utformningen som en viktig aspekt för att skapa dragplåster. Argumenten ovan sammanfattar stora delar av den diskussionen som idag förs kring stadskärneutveckling.

Följande citat från *Stadskärnehandbok för morgondagen* (Öberg: 2008) visar även på en före-

ställning om att stadskärnan som mötesplats kan vara historiskt förankrat:

Stadskärnans möjligheter att tillhandahålla mötesplatser för dem som verkar i, bor i och besöker den är fast rotad i vårt kulturarv, och på grund av det finns också en stark vilja att delta i olika utvecklingsprojekt för stadskärnan. (Öberg: 2008:11)

Går vi vidare och tittar på de utredningar i Sverige som gjorts om stadskärnan upptäcker vi att dokumenten nästan uteslutande kretsar kring stadskärnan i större svenska städer såsom Malmö, Helsingborg, Norrköping, Uppsala, Skellefteå etc. Se bland annat Vägverkets utredning *Stadskärneutveckling – processer och arbetssätt* (2007:6). Man inser även snabbt att stadskärnans funktion mäts i hur väl detaljhandeln fungerar och hur fysiskt och visuellt attraktiv invånarna anser att stadskärnan är (Vägverket 2007).

Diskussioner kring huruvida stadskärnan verkligen är en viktig mötesplats utifrån ett socialt perspektiv diskuteras sällan, utan detaljhandel, fysisk attraktivitet och regional konkurrenskraft står i centrum – en syn där stadskärnan presenteras i form av att vara ett ekonomiskt nav (Vägverket 2007:79-80), inte ett socialt nav.

Det tycks finnas en brist i forskning och utredningar som tittar på viken roll stadskärnan i mindre samhällen spelar för invånarna.

6.2. Dokumentanalys av visions- & översiktsplaner

Inledningsvis valde jag att studera de visions- och översiktsplaner som kommunerna arbetat fram. Samtliga kommuner hade en aktuell översiktsplan, då lagen kräver det. Översiktsplanen ”ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Planen ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras” (5 kap 2 § Plan- och bygglagen 2010:900). Dock finns det inget som kräver att ett område diskuteras i detalj. Två av kommunerna hade översiktsplaner från 2006 (vilket räknas som en aktuell översiktsplan så länge den har återaktualiserats). Den tredje kommunen hade en översiktsplan från 2012. I samtliga tre översiktsplaner nämndes stadskärneutvecklingen väldigt kortfattat. Enbart en av kommunerna (Kommun 3) hade en genomarbetad visionsplan där man gjort en utredning och tagit fram mål för att skapa en levande och attraktiv stadskärna.

6.2.1. Dokumentanalys: Kommun 1

I översiktsplanen för *Kommun 1* diskuteras olika typer av handel och affärsverksamheter som en förutsättning för ett ”levande centrum”, men även att *utrymmen för allmänna ändamål, offentlig service och bostäder* anses behövas. Småskalighet och förtätning samt promenadstråk nämns.

6.2.2. Dokumentanalys: Kommun 2

I *Kommun 2* nämns inte några planer eller mål för stadskärneutvecklingen i översiktsplanen. Detta

är i linje med den information som *intervjuperson 2* (IP 2) sagt. Man har dock börjat arbeta på att ta fram en visionsplan för stadskärnan.

6.2.3. Dokumentanalys: Kommun 3

Kommun 3 nämner i sin översiktsplan intresse för förtätning, ”stadsmässighet” och gröna promenadstråk. Parkområden i centrum anses viktiga att bevara.

I sitt visionsdokument nämner man att ”liv och rörelse” är viktigt för att skapa en attraktiv och trygg plats. Torg, station, grönområden och promenadstråk är något man, likt i översiktsplanen, återkommer till. Anledningen till att man väljer utveckla stadskärnan är att locka till sig boende och företag. På grund av att ”stadsmiljö” är en trend i vad som anses vara attraktivt väljer man att satsa på utvecklingen av stadskärnan.

Visionsdokumentet nämner även att den fysiska utformningen kan leda till *mötesplatser* och att *skapa sociala relationer*. Grönstrukturen benämns som viktig för folkhälsan.

Man tar även upp att aktiva *föreningar* är viktigt för att invånarna ska komma in i det sociala livet och att lokaler skulle kunna användas av dessa. Samtidigt kan aktiva föreningarna i stadskärnan bidra till att visa upp ett levande samhälle.

6.2.4. Sammanfattning av värdeord och mål utifrån de olika dokumenten

För att för en tydligare bild över de värden och mål som diskuterades i utredningarna samt översikts- och visionsplanerna har jag sammanställt dess i en tabell.

Värdeord	Kommunens mål
Levande centrum	Attraktivitet
Handel	Locka företag
Torg	Locka boende
Utrymme för allmänna ändamål	Skapa mötesplatser/sociala relationer
Offentlig service	Ökad folkhälsa
Förtätning	Trygghet
Bostäder	
Blandad bebyggelse	
Stadsmässighet	
Promenadstråk	
Grönområden	

Tabell B: En sammanfattning av de värdeord som används i dokumenten och utredningarna samt vad kommunens mål med stadskärneutveckling framstår att vara.

6.3. Intervjuanalys

Då de kommunala dokumentet inte är allt för uttömmande gällande stadskärneutvecklingen kompletterades dokumenten med intervjuer av de tjänstemän som hade ansvar för stadskärneutvecklingen i de olika kommunerna. Totalt intervjuade jag fyra personer. I intervjuanalysen har jag dock valt bort den fjärde intervjupersonen (IP 4) då det enbart var en kompletterande intervju till intervjun med intervjuperson 1 (IP 1) och ingen ny data som var relevant för frågeställningen tillkom. Jag kommer att benämna de olika intervjupersonerna som IP 1 (intervjuperson 1), IP 2 (intervjuperson 2), IP 3 (intervjuperson 3) & IP 4 (intervjuperson 4).

Under intervjuerna växte ett par tydliga diskussionsspår fram kring kommunernas egna resonemang och problemformuleringar kring stadskärneutveckling. Jag har för tydlighetens skull valt att dela in dessa diskussionsspår i mindre kapitel.

6.3.1. En ny problemformulering för kommunerna

En viktig insikt som växte fram tidigt i projektet var att stadskärneutvecklingen i dessa mindre centralorter var ett relativt nytt problem. Nytt i den bemärkelsen att man precis börjat arbeta med att försöka *förstå vilken roll stadskärnan har* och vilken roll den kommer att ha i framtiden.

Det är spännande att vi har fått i uppdrag att se över centrum. Och där kan det handla om att vi behöver ta fram en fördjupad översiktsplan. Så vi är inte där än att vi har diskuterat alla värden. (IP 1)

Vi har sagt att vi måste börja jobba med detta, med det ju en lång process /.../ Men hur gör man det och vad är det vi ska göra? (IP 2)

När vi diskuterade stadskärneutvecklingen i de olika kommunerna uttryckte IP 2 att problemet med en ickelevande stadskärna inte var nytt, men att man numera hade en ny problemformulering. Man hade nu kommit till en punkt där man börjat ifrågasätta om handeln skulle kunna återetablera sig i stadskärnan. Man hade därför börjat titta på andra lösningar och fundera på vilken roll stadskärnan skulle spela i framtiden. Handeln hade enligt tradition setts som den funktion som skapade en levande stadskärna, men denna syn har nu börjat ifrågasättas av de kommunal tjänstemännen på kommunen.

Jag tror man får se det ur en annan synvinkel. Och då tänker vi att /.../ man mer ska se det som centrum, mötesplats, rekreation /.../ en annan typ av mötesplats. /.../ då kanske det uppstår möjligheter för nischad handel. (IP 2)

6.3.2. Kommunernas problemformulering kring stadskärnan

När vi började diskutera de tankar som fanns gällande stadskärneutvecklingen blir diskussionerna väldigt generella. Man uttrycker ytligt att man jobbar för att skapa en levande stadskärna, men något tydligt djup utifrån socialkapitalistisk teori framgår inte.

Centrum står på spel. (IP 2)

Vi brottas med hur vi ska få ett levande centrum, att få folk att stanna. (IP 1)

Kopplar vi dessa uttalanden till stadskärnas historia framstår detta som resonemang som något som kopplas till en traditionell syn på den roll som stadskärnan haft tidigare. Stadskärnan kopplas av tradition till en levande plats.

Enligt IP 1 finns det dock tankar om att man vill koppla stadskärneutvecklingen till kommunens övergripande mål gällande *ökad folkhälsa*.

6.3.3. Handel i stadskärnan

Under intervjuerna är ett återkommande ämne handeln. Handeln är, som vi tidigare sett, något som i ett närmare historiskt perspektiv kopplats starkt till stadskärnan. Intervjupersonerna visade dock på att man reflekterat över handelns vara eller ickevara i stadskärnan. Man resonerade kring huruvida handeln verkligen var den huvudsakliga funktionen, men man såg den som en viktig del i stadskärneutvecklingen.

Handeln är viktig, men den behöver inte vara så pass stor, det är inget nytt köpcentra vi vill ha eller massor av butiker, utan det ska vara att kunna tillgodose de behov som finns. (IP 1)

Är handel verkligen det vi kommer att se om tio år?, frågar sig IP 2.

Om vi nu har en viss grad av handel så hade det varit trevligt att den handeln är någorlunda centrerad. /.../ Det tror jag också ger ganska mycket för själva mötesplatsen. (IP 2)

Jag tror att handel är viktig. /.../ Med mindre handel blir det tomt och trist. (IP 3)

Handel får en delroll i förhoppningarna om att skapa mötesplatser i stadskärnan.

6.3.4. Fysisk utformning

Ett fjärde ämne som tog stort utrymme i intervjuerna var stadskärnans fysiska utformning. Både gällande på vilket sätt den fysiska utformningen förenklade och uppmuntrade till rörelse och möten.

En folkhälsoplanerare och en planarkitekt har jobbat med kommunalslingor, promenadslingor i tätorten. (IP 1)

På frågan om promenadslingor berikar mer än folkhälsan, om det påverkar det sociala livet blir svaret otydligare:

Det hoppas jag att det blir /.../ Jag antar att människor som mår bra är mer benägna att ta kontakt med varandra. (IP 1)

Även IP 3 talar om stråk och fysisk utformning som ska underlätta rörelsen i stadskärnan, om att skapa fysiska och visuella strukturer som signalera och inbjuder till promenader i stadskärnan.

Ett ord som ofta återkommer är *förtätning*. Att samla fler människor på samma ställe genom att bland annat bygga bostäder påtalas som ett sätt att återskapa stadskärnan som en mötesplats.

Att möjliggöra att ett större antal invånare bor inom ett begränsat geografiskt område, genom *förtätning*, och en *attraktiv miljö* är två fysiska utformningar som anses kunna skapa en levande mötesplats i stadskärnan.

6.3.5. Aktörer i den framtida stadskärnan

De aktörer kommunen såg sig ha med i den framtida bilden av stadskärnan var framförallt privata aktörer såsom handel och bostadsbolag samt offentlig service såsom kommunhus och bibliotek.

På frågan gällande hur man arbetar med föreningsliv ansåg IP 3 att föreningar kunde fungera som ett komplement, men några tydliga funderingar på hur eller vilken form av föreningar fanns ej. Vid en närmare granskning av kommunens visionsdokument presenterades dock tankar om föreningsliv i stadskärnan. Övriga kommuner hade inte reflekterat mycket över föreningar i stadskärnan.

Samtliga intervjupersoner talar om att det är många privata aktörer som äger lokalerna i centrum. Detta gör att lokalernas användningsområden begränsas till dem som är beredda att betala marknadsmässiga hyror. Detta utesluter många lokala föreningar, dock fanns det planer i Kommun 3 att hyra in sig i tomma lokaler för att göra dessa tillgängliga för lokala föreningar.

I Kommun 2 fanns det föreningar som brukade arrangera evenemang i stadskärnan, men enligt IP 2 hade kommunen ingen större delaktighet i dessa aktiviteter.

6.3.6. Stadskärnan som mötesplats

Stadskärnan som mötesplats diskuteras också. Att man ser stadskärnan som en central mötesplats är något som genomsyrar hela resonemanget kring vad stadskärnan bör vara, och problemet är att det inte längre är det, eller att dess betydelse som mötesplats minskar.

Tidigare har jag ställt frågan om det är viktigt med en levande stadskärna? De svaren jag får på detta under intervjun är vaga.

Ortskärnan är ju viktig såklart för folks igenkännande. /.../ Det tror jag absolut har betydelse. (IP 1)

När vi talar om konsekvenserna av att inte ha en levande stadskärna svarar man:

Jag tror inte att man har någon /.../sanhörighetskänsla /.../ Jag tror att det skapar otrygghet och att man inte mår bra [om man har en] stadskärna som är döende. (IP 1)

"Jag tror att det finns ett mänskligt behov" säger IP 2 när vi diskuterar behovet av en levande stadskärna. Stadskärnan är en "centralpunkt" och den levande stadskärnan skapar möjlighet för "sociala möten" och är en plats där "invånarna ska kunna få hjälp eller service" säger IP 2.

"Centrum betyder väldigt mycket, för det är dit alla ska" säger IP 3 när vi pratar om stadskär-

nans sociala funktioner. Någon tydlig förklaring till varför det är viktigt när vi inte fram till utan en vag antydning om att människor söker sig dit där andra människor blir den otydliga förklaring. Det tillskrivs ett "*allmänt behov av att inte stänga in oss, utan se andra människor*" (IP 3).

På frågan gällande varför man väljer att arbeta med stadskärnan som en plats som ska vara en levande mötesplats svarar IP 2 "*Här är det ganska så historiskt givet*".

Det finns alltså svaga tankar kring att mötesplatsen påverkar samhörigheten, men på vilket sätt finns det inga tydliga resonemang runt. Samtidigt anses stadskärnan som mötesplats vara "historiskt givet".

6.3.7. Sammanfattning av värdeord och mål utifrån intervjuerna

För att för en tydligare bild över de värden och mål som diskuterades i intervjuerna har jag sammanställt dess i en tabell.

Värdeord	Kommunens mål
Levande stadskärna som huvudmål	Attraktivitet
Handel som delroll	Skapa mötesplatser/sociala relationer
Fysisk utformning	Ökad folkhälsa
Offentlig service	Trygghet
Förtätning	
Bostäder	
Blandad bebyggelse	
Stadsmässighet	
Promenadstråk	
Grönområden	

Tabell C: En sammanfattning av de värdeord som används av intervjupersonerna.

7. Sammanfattning

Analysen har gjorts utifrån ett socialkapitalistiskt och historiesociologiskt perspektiv och visar på begränsningar i diskussion kring den stadskärneutveckling som idag bedrivs i de tre mindre centralorterna. Det som skulle ha karakteriserat en diskussion kring socialt kapital hade varit en starkare betoning och förståelse för hur mötesplatser skapas och hur föreningsliv kan tillföra sociala nätverk. Både i dokument och intervjuer framgår istället en historiskt förankrad syn på stadskärnan som en mötesplats där handel är en viktig del i att skapa en mötesplats med liv och rörelse.

Under intervjuerna framkommer dock att man på tjänstemannanivå börjat angripa stadskärneutvecklingen på ett nytt sätt där man inte längre ser handeln som den drivande motorn i en levande

stadskärna. Det framgår även att det finns en otydlighet i vad stadskärnan verkligen tillför till det sociala livet på orten. Mötesplatser nämns, men det finns inga tydliga svar på vad mötesplatserna skulle resultera i för sociala konsekvenser. Det finns dock en antydning om att folkhälsa och sociala relationer kunde påverkas av stadskärneutvecklingen. Föreningarna ansågs i en kommun kunna bidra till att skapa ett levande centrum, detta var framförallt ur ett attraktivitetsresonemang, då man ansåg tomma lokaler vara oattraktivt.

I efterhand kan man säga att intervjuerna och dokumentstudierna inte lyckades hitta några tydliga resonemang kring hur stadskärneutvecklingen kan bidra till att skapa sociala relationer/sociala nätverk, och därmed bidra till ett ökat socialt kapital på orten. En av anledningarna till otydligheten i hur man kopplar de sociala värdena till stadskärneutvecklingen kan vara att det, som det framgick under intervjuerna, att det är ett relativt nytt problem som man precis börjat sätta sig in i. Förhärskande tankar kring stadskärnans historia som en mötesplats till följd av handel och service tycks dröja sig kvar och påverka den syn man har på stadskärnans roll. Detta har dock blivit ett problem när handeln och servicen flyttar ut från orten och man söker nu en lösning. Om det leder till några sociala problem vet man ej.

7.1. Svar på de inledande hypoteserna

I det inledande kapitlet hade jag dels två hypoteser och en frågeställning som jag sökte svar på. Jag börjar med att ställa analysen i förhållande till hypotesen som löd:

- *Stadskärneutvecklingen diskuteras nästan uteslutande ur ett ekonomiskt och ekologiskt perspektiv och de sociala perspektiven har en underordnad roll.*

Sammanfattningsvis kan man säga att hypotesen både kan förkastas och behållas. Det ekologiska perspektivet diskuterades ej, men de ekonomiska och sociala perspektiven diskuterades. Tittar vi på de utredningar som gjorts (Vägverket 2007; Öberg 2008) var handeln betonad. Detta behöver inte betyda att regionala och statliga utredningar av stadskärnan enbart intresserar sig för handeln, utan kan även betyda att man medvetet undersökt handelns villkor. Det pekar även på att stadskärnans sociala värden borde undersökas närmare.

Intervjuerna visade dock på att det fanns tankar hos kommunen om att handeln inte var det viktigaste, utan även sociala aspekter diskuterades. Dock hade de sociala aspekterna ingen tydlig roll i diskussionen. Man visade inga tydliga planer eller tankar kring hur man arbetade med sociala värden i stadskärneutvecklingen. Vad stadskärnan tillförde orten var diffust. De sociala perspektiven kan därför antas ha en underordnad roll i stadskärneutvecklingen (detta ska dock ej misstas för att sociala perspektiv har en underordnad roll i övrig samhällsplanering i kommunerna).

- *Stadskärnans ses som ett problem i förhållande till sin historiska roll som mötesplats*

Intervjuerna och dokumentanalysen pekade på att det fanns en syn på stadskärnan som mötesplats där handeln var en drivande motor i det sociala livet. Intervjuerna visade dock att denna syn på handel som en drivande kraft förändrats och tjänstemännen frågade sig om handel verkligen det vi skulle se i den framtida stadskärnan. Att stadskärnan bör vara en mötesplats är dock något man håller fast vid. Detta kan tolkas som att tanken om stadskärnan som mötesplats är en historisk förankring som påverkar dagens stadskärneutveckling.

7.2. Svar på inledande frågeställningen

Nedan kommer svar på de inledande frågeställningarna.

- *Arbetar kommunerna med sociala värden under planeringskedet av stadskärnan?*

Kommunerna hade ingen tydlig problemformulering som tog upp de sociala värdena när vi diskuterade stadskärneutvecklingen. Svar var otydliga gällande huruvida stadskärnan var en viktig mötesplats. Stadskärnan som mötesplats kopplades till ett generellt mänskligt behov av att möta andra personer.

- *Vilka former av möten vill kommunen stimulera med hjälp av stadskärneutvecklingen?*

Kommunerna hade inte heller någon tydlig vision gällande vad mötesplatsen och de mötena som skulle uppstå i stadskärnan kunde leda till. Det möten som man tydligast talade om var *informella möten* (de möten som uppstår när man springer på vänner, bekanta och samt övriga personer när man är ute och går, handlar eller ha andra ärenden på en plats).

- *Anser kommunen att stadskärneutvecklingen kan påverka invånarnas sociala nätverk?*

Det fanns inga tydliga resonemang på hur kommunen knöt stadskärnan som mötesplats till möjligheter att utveckla och främja lokal sociala nätverk bland invånarna.

- *Anser kommunen att stadskärneutvecklingen kan påverka invånarnas medborgarengagemang?*

Likt i svaren på förgående fråga fanns det inte tydliga resonemang gällande hur man knöt stadskärnan som mötesplats till en plats som kunde bidra till att öka medborgarengagemanget. Medborgarengagemang i form av föreningar i stadskärnan nämndes bara i ett visionsdokument och var inget ämne man tydligt diskuterat.

- *Bidrar kommunens stadskärneutvecklingen till att öka det sociala kapitalet på orten?*

Huvudfrågan var om kommunernas stadskärneutvecklingen kunde bidra till att öka det sociala kapitalet på orten? Sammanfattningsvis tolkar jag de svar och den analys jag gjort på ett sätt som tyder på att stadskärneutvecklingen, som den ser ut idag, på dessa mindre centralorter inte har någon tydlig riktning som tillvaratar sociala aspekter. Dels beror det på att det är ett nytt problem, dels på att det inte finns mycket forskning på området gällande vilken roll stadskärnan spelar för det socia-

la kapitalet på orten. De planer man diskuterat har visat på att man har en viss tanke om att stadskärnan är en viktig mötesplats, men inte hur den påverkar de sociala nätverken på orten. Utgår vi från undersökningens begränsningen gällande hur informella mötesplatser och föreningar kan påverka det sociala kapitalet pekar det på att de informella mötesplatserna har en central roll i stadskärneutvecklingen, dock är lokala föreningars roll i stadskärneutvecklingen inte något som diskuteras mycket i planeringen.

Sammanfattat kan man säga att:

- De sociala aspekterna har idag enbart en svag förankring i stadskärneutveckling.
- De utmaningar som stadskärneutveckling i mindre centralorter möter idag är ett relativt nytt problem.
- Stadskärnan kan ses som en historiskt förankrad mötesplats men med en oviss framtid.
- Stadskärnans sociala funktion för invånarna på orten är otydlig.
- Stadskärneutvecklingen diskuterats till stora delar *inte* ur ett socialkapitalistiskt perspektiv.
- Stadskärnan som mötesplats är en historiskt förankrad föreställning.

7.3. Reflektioner & begränsningar

Under intervjuerna försökte jag att undvika att tala om sociala kapital och undvika att ställa frågor som var direkt kopplade till hur man arbetade med de sociala värdena när man planerade stadskärnan. Detta för att inte påverka svaren allt för mycket, då det finns risker med att svaren manipuleras till intervjupersonens egen fördel och man därför missar att fånga in negativa aspekter i de svar man får (Alasuutari 1995:54). Det visade sig dock att jag ofta fick leda intervjupersonerna från diskussionen kring fysisk planering till de sociala frågorna. Något som i efterhand inte upplevs så konstigt då mycket av planeringen visade sig fokusera just på den fysiska utformningen. Svaren på frågorna visade dock ingen tecken på manipulation trots att jag förtydligat vilka aspekter jag var intresserad av, utan gav istället rikare svar. Detta pekade även på hur de sociala aspekterna hade en svag förankring i planeringen av stadskärnan.

De som intervjuades var personer med det övergripande ansvaret för utvecklingen av stadskärnan. Mycket av diskussionen kring stadskärneutvecklingen koncentrerades på den fysiska planeringen. Något som kan påverka detta är intervjupersonens tidigare utbildning och hur denna utbildning utformats. Personer som jobbat eller gått en utbildning som fokuserat mer på den fysiska planeringen kan tänkas fokusera mer på de fysiska aspekterna. Personer som jobbat eller gått en utbildning som fokuserat mer på de sociala aspekterna kan tänkas resonera mer kring det.

7.4. Framtida studier om stadskärnans sociala roll

Det finns en brist på forskning kring stadskärnans roll och hur det påverkar det sociala livet trots att det är ett ämne som ofta diskuteras i nyhetsmedia och bland invånare. Att göra jämförande studier på olika orter och hur en levande stadskärna påverkar det sociala kapitalet kan lägga en bra grund för vilken social roll stadskärnan spelar för invånarna. Alltså en undersökning gällande om geografisk närheten till mötesplatser påverkar det sociala kapitalet och i sin tur hur stor inverkan en levande stadskärna har på detta.

I denna undersökning framgår också att man på stadsbyggnadskontoren resonerar kring hur den fysiska planeringen kan påverka invånarnas rörelsemönster och skapandet av informella mötesplatser. Några få undersökningar visar hur promenadvänliga områden med närhet till butiker och service påverkar det sociala kapitalet, dock borde fler studier gällande hur den fysiska planeringen påverkar det sociala kapitalet utföras. Detta hade kunnat skapa bättre förståelse huruvida fysisk planering kan påverka det sociala kapitalet både ur ett folkhälsoperspektiv och ett "sociala nätverks"-perspektiv. En viktig aspekt är dock att man skiljer på större städer och mindre orter, då forskning från en storstad kan vara svår att applicera på en mindre ort.

Även en bredare fallstudie i ämnet där både tjänstemän, politiker, konsulter och invånare i samma kommun skulle kunna ge bättre insikt i de frågor och problem som kommunen möter när de planerar stadskärnan i mindre orter.

Förslag på tre framtida studier:

- Undersöka huruvida en levande stadskärnan kan påverka det sociala kapitalet på en ort.
- Undersökning huruvida fysisk planering och fysisk gestaltning kan bidra till socialt kapital och gynna sociala nätverk.
- En fördjupad fallstudier i en eller flera mindre orter för att få en tydligare förståelse för hur de arbetar med olika aspekter kring stadskärnutvecklingen. Bland annat bör fler politiker och tjänstemän med olika befattningar involveras i undersökningen.

8. Referenslista

Alasuutari, Pertti (1995). *Researching culture: qualitative method and cultural studies*. London: Sage

Bergman, Bosse (2003). *Handelsplats, shopping, stadsliv: en historik om butiksformer, säljritualer och det moderna stadslivets trivialisering*. Stockholm: Symposion

Bourdieu, Pierre (1999). *Praktiskt förnuft: bidrag till en handlingsteori*. Göteborg: Daidalos

Brante, Thomas; Andersen, Heine & Korsnes, Olav (red.) (2001[1998]). *Sociologiskt lexikon*. 1. uppl. Stockholm: Natur och kultur

Broady, Donald (1991). *Sociologi och epistemologi: om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*. 2., korr. uppl. Stockholm: HLS (Högsk. för lärarutbildning)

Cloke, Paul J (red.) (2004). *Practising human geography*. London: SAGE

Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur

Elias, Norbert (1978). *What is sociology?*. New York: Columbia Univ. Press

Emmelin, Maria & Eriksson, Malin (2012). *Kan socialt kapital ”byggas in” i våra bostadsområden och därmed förbättra invånarnas upplevda och mentala hälsa?*. Malmö: Malmö stad

Eriksson, Eva (1990). *Den moderna stadens födelse: svensk arkitektur 1890-1920*. 1. uppl. Stockholm: Ordfront

FHI A2007:5. *Socialt kapital och psykisk hälsa*. Statens folkhälsoinstitut.

Forsberg, Anette; Höckertin, Chatrine & Westlund, Hans (2001). *Socialt kapital och lokal utveckling – en fallstudie av två landsbygdskommuner*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet

Forsberg, Anette; Höckertin, Chatrine & Westlund, Hans (2002). *Socialt kapital i lokalt utvecklingsarbete*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet

Engström, Karin; Järleborg, Anders & Hallqvist Johan (2005). *Socialt kapital i Stockholms läns kommuner och Stockholms stads stadsdelar. Ekologiska samband med levnadsvillkor*,

hälsorisker och ohälsa. Stockholm: Centrum för folkhälsa. Stockholms läns landsting.

Kitchen, Peter; Williams, Allison & Simone, Dylan. (2012). *Measuring Social Capital in Hamilton, Ontario*. Social Indicators Research, v108 n2 p 215-238 Sep 2012.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Leyden, K. M. (2003). *Social capital and the built environment: The importance of walkable neighborhoods*. American Journal of Public Health. 93(9), 1546-1551.

Lund, H. (2003). *Testing the claims of new urbanism: Local access, pedestrian travel, and neighboring behaviors*. Journal of the American Planning Association. 69(4), 414-429.

Paulsson, Gregor (1950). *Svensk stad. D. 1, Liv och stil i svenska städer under 1800-talet, Bd 1*. Stockholm: Bonnier

Putnam, Robert D.; Leonardi, Robert & Nanetti, Raffaella Y. (1992). *Making democracy work: civic traditions in modern Italy*. Princeton, N.J.: Princeton University Press

Putnam, Robert D.; Feldstein, Lewis M. & Cohen, Don (2003). *Better together: restoring the American community*. New York: Simon & Schuster

Putnam, Robert D. (2006). *Den ensamme bowlaren: den amerikanska medborgarandans upplösning och förnyelse*. 2. uppl. Stockholm: SNS förlag

Putnam, Robert D. (2011). *Den fungerande demokratin: medborgarandans rötter i Italien*. 2. uppl. Stockholm: SNS förlag

Region Skåne (2011). *Flerkärnighet i Skåne*. Finns tillgänglig som e-resurs:

<http://www.skane.se/sv/Skanes-utveckling/Ansvarsomraden/Planeringsdialog/Samhallsplanering/Flerkarnighet-i-Skane/>
(2013-05-14)

Rosengren, Karl Erik & Arvidson, Peter (2002). *Sociologisk metodik*. 5., [omarb. och utök.] uppl. Malmö: Liber

Stigendal, Mikael (2002). *Den gode socialvetenskaparen: vetenskapsteori i vardande*. Lund: Studentlitteratur

Stigendal, Mikael (2007). *Allt som inte flyter: Fosies potentialer - Malmöns problem*. Malmö:

Stone, Wendy. (2001). *Measuring social capital: Towards a theoretically informed measurement framework for researching social capital in family and community life*. Australian Institute of Family Studies.

Finns även tillgänglig som e-resurs <http://www.aifs.gov.au/institute/pubs/RP24.html> (2013-02-14)

Sundback, Susan & Nyqvist, Fredrica (red.) (2010). *Det finlandssvenska sociala kapitalet: fakta och fiktion*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland

Tronca, Luigi. (2011). *How to Define and Measure Social Capital the Power of the Network Approach*. Revista de Cercetare si Interventie Sociala, 35, 128-148.

Vyncke, Veerle; Peersman, Wim; Maeseneer, Jan De & Willems, Sara. (2012). *Measuring the immeasurable? Operationalising social capital in health research*. Health (1949-4998). Sep2012, Vol. 4 Issue 9, p555-566.

Vägverket (2007). *Stadskärnutveckling – processer och arbetsätt*. Vägverket.

Finns tillgänglig som e resurs: http://publikationswebbutik.vv.se/shopping/ShowItem_____2533.aspx (2013-05-14)

Trafikverket (2011). *Hållbarhet och trender i handel och service, en litteraturstudie*. Trafikverket.

Öberg, Martin (2008). *Stadskärnehandbok för morgondagen: om konsten att utveckla attraktiva stadskärnor*. 1. uppl. Stockholm: Fastighetsägarna

Bilaga 1: Intervjuguide

Allmänt om stadskärnor

Är det viktigt att ha en levande stadskärna?

Varför är det viktigt att ha en levande stadskärna?

Vad tycker du att en fungerande stadskärna ska innehålla? Vilka former av aktiviteter är viktiga för att en stadskärna?

Tycker du att stadskärnan i en större stad fyller andra funktioner än stadskärnan i en småstad?

Vilka sociala funktioner har stadskärnan? Vilket värde har den för invånarna på en ort?

Vad har mötesplatser för positiva fördelar för invånarna? På vilket sätt är de betydelsefulla för invånarna?

Specifikt om ortens stadskärna

Hur jobbar ni med att få in dessa värden i stadskärnan?

Hur påverkar ert arbete med utvecklingen av stadskärnan det sociala livet på orten?

Vilka är stadskärnas kvalitéer på orten?

Vilka utmaningar möter stadskärnan idag?

Ser ni externa köpcentrum som ett hot mot en levande stadskärna på er ort?

Ser ni andra angränsande stadskärnor som ett hot mot en levande stadskärna på er ort?

Hur påverkar dessa utmaningar invånarna på orten?

Hur jobbar ni med att möta dessa utmaningar?

Vilka aktörer samarbetar ni med när ni utvecklar och tar fram planer för stadskärnan?

Vilka är era bollplank när ni diskuterar stadskärnans framtid?

Vilka grupper är involverad i planeringen?

Hur når ni ut till de olika deltagarna i planeringsprocessen?

Vilka tar ni aktivt kontakt med?

Vilka tar kontakt med er?

Kan du uppskatta vilka aktörer som är mest aktiva i diskussionen kring centrumutvecklingen?

Vad är konsekvenserna av en ickelevande stadskärna?

Är en levande stadskärna viktigare i centralorten än i kransorterna?

Vilka former av mötesplatser är viktiga att placera i stadskärnan?

Jobbar ni med att få lokala föreningar att etablera sig i centrum?

Styrdokument

Har ni några styrdokument som jobbar med under planeringsprocessen? Dokument som ni finner stöd i eller dokument som ni kontinuerligt utvecklar?